

Fekete J. József

„...NE SZÜLESSÉL SZEPTEMBERBEN”

– Szávai Géza: Makámaszútra –

A történelem nem az, amit a történelemlényekben olvashatunk a történelmi eseményekről, sokkal inkább az, amit minden egyén megélt a történésekből. Amit saját bőrén tapasztalt belőlük. Az, ahogyan a békés és viharos idők pörgetik az egyéneket, családokat, amelyek a népek és nemzetek kollektív sorsában osztoznak, de mégis egyéni és egyedi végzetű tagjai a közösségnek, létükkel, cselekedeteikkel formálói, vagy elszenvetői az általánosra kiterjedő cselekményeknek. Talán éppen e fölismerés mentén jött létre a történetírás mellett a (történelmi) regény műfaja.

Szávai Géza regénye¹, alcíme szerint *Kisregények és nagyregények az ideiglenes emberi érintkezések zónájából*, a történelem személyességének tapasztalatára épít, ám narratív építkezése kilép a történelmi regény keretein túlra.

Ám foglalkozunk előbb a mű két szót összevonó, egyben harmadik jelentést gerjesztő címével. A makámaszútra előtagja műfaji megjelölés, a makáma arab irodalmi műfaj. Tartalmilag alapvetően anekdotikus történetek előadására szolgált a X. századtól mindmáig, formailag rímes és ritmikus próza. Az utótag úgyszintén műfaji jelölő, de Indiában, szanszkrit nyelven. Eredetileg aforizmagyűjteményre utal, de elvont filozófiai szövegek továbbhagyományozására is alkalmas. A két műfaji elnevezés összeolvasása során középpont kibukkan a Káma-Szútra megnevezés, az indiai bölcs, Vátszjájana ókori, a szerelem művészetéről fogalmazott alkotása, ami elnevezésével ellentétben sokkal gazdagabb tudással igyekszik fölvértezni az életben eligazodni kívánó olvasót. A hinduk szexuális tekintetben nem voltak prúdek, jól ismerték isteneik szerelmi életét is, de családközpontú felfogásuk okán a nemiség rituáléját a közösségen belül tartották.

A címelemzésből úgy vélhető, hogy valamiféle parázna szövegre számíthat az olvasó, ám mégse. Tény, hogy a szerelmi együttlét

1 Budapest, 2016, Pont Kiadó.

óhajtott, kívánt, elfogadott vagy éppen elutasított nemeivel gyakran találkozunk a könyv mind az öt nagyfejezetében, a nemi szervekre nincsen megszépítő szava a szerzőnek, gyakoriak az író által szerelmi műalkotásoknak nevezett aktusok. Egyik legszebb ilyen epizód, amelyben az ígéretes borbélysegéd egy összehajtogatott *Népszavát* hord a zsebében, hogy kirándulásaik során a természetben a fűre teríthesse odaadó választottja feneke alá, ám amikor orális szexre kerül sor, az újság kiszakad a férfi előtt ügyködő hölgy térde alatt, így kénytelen a fűtől zöld térdekkal hazasétálni, vagyis a *Népszava* se volt mindenre megfelelő megoldás. Noha van a regényben intim együttlétekből kellő mennyiségben, mégsem az erotika Szávai Géza regényének témája, hanem a szerelem. Meg a történelem.

A választott, címbe helyezett műfajokból a rövid történetmondást, az aforisztikus fogalmazást használta föl terjedelmes művében, ami mozaikregényként viszi előre az olvasót, miközben a hosszabb-rövidebb (akár egyetlen könyvoldalny) fejezetek dinamikus lüktetése nem hagyja letenni a könyvet. A makámából átvett rím stilisztikai szerepe a szövegsorok közben különböző helyeken elhelyezett hangzás-egybecsengések révén a szöveg ritmizálását szolgálja. Ebben a regényben viszont túlnyomórészt nem szövegszinten, hangzásként jelennek meg a rímek, hanem a sorsesemények összecsengését jelenítik meg több nemzedék életén, sors történetén, történelmi jelenlétén keresztül, az ismétlődések, a sorselemek visszatérése működik rímként a mozaikregényben.

Több nemzedék sors pillanatai bukkannak föl az elbeszélésben, kezdve az első világháborútól a Tanácsköztársaságon, a második világhégesen át a jelen fejező terrorizmusáig. Az egész évszázadon átívelő regény hősei hol közelebbi, hol távolabbi pozícióban állnak egymáshoz képest – a család egy biztos, vagy éppen bizonytalan pont az életükben – eltűnnek, föltűnnek, fókuszba kerülnek, majd perifériára sodródnak, jellemzően Budapest és Bukarest közti világukban, de szélesebb kivetüléssel. Váratlanul tűnnek föl, mint a rímek a makámában, és olykor olyan sommás gondolatokat közvetítenek, mint a szűtrák. Alaposan kifundálta ezeket a prózájában kiaknázható lehetőségeket a kiváló tollú Szávai Géza, élő szövetté fűzte a megjelenített alakok által szövevényes kapcsolatot mutató történetet. (A szűtra

alapjelentése – egymáshoz varrni, mármint a szanszkrit szövegeket tartalmazó pálmaleveleket volt szokás.)

A *Makámaszútra* ötödfélszáz oldala ilyen, egymáshoz varrott történetek mozaikregénye. Rendkívül összetett, ennek ellenére könnyen követhető, csapongó, mégis összefogott elbeszélés, állandó figurákkal, akiket a világesemények ugyanúgy hánytorgatnak, mint magán-történetük. Neveket szándékosan nem említek, mert a regény olvasása hiányában hiába keresnénk a szereplőket valamiféle virtuális tablón.

Az egyetemes kétségbeesés állapota telepszik rá a regényre, ám mindig van benne fölszabadító momentum. A háborús időszakok idején sokan megesnek, fölcsinálják a lányokat, harcba indulók, vagy onnét érkezők, van, aki párnát köt a hasára, hogy ez ne történhessék meg vele, van, aki élvez a hátsója alá terített *Népszavát*. Az óriási társadalmi mozgások közepette mindenki éli a maga kisvilágát, ami során hol ide, hol oda vetődik. A szerelmi műalkotás, a dugás, kevesebb eufémizmussal: a baszás, éltető eleme a szereplőknek, akik agg korukban egymást marcangolva is megalapozott szerelmükbe kapaszkodnak, a Konkukátor uralma alatt meg egyedül a kefézés jelentette az elkobozhatatlan szabadságot.

Végül az írásom címébe emelt idézet magyarázata. A kötet szereplői közt, tudván a koituszok szorgalommal üzésének gyakorlatáról, fölmerül a kérdés, vajon ők várt, tervezett gyerekként születtek-e, vagy egy mámoros légyott váratlan eredményeként jöttek világra. A legproblematikusabbak e tekintetben a szeptemberi születésűek, mert esetükben megtörténhet, hogy egy féktelen szilveszteri buli szexuális kicsapongása során fogantak, vagyis bolondériából, nem pedig gyermekvágyból.

Igen, vagy sem, egy évszázad tanúi a szereplők és az olvasók egyaránt.